

ZAPRASZAMY NA TEGOROCZNE IMPREZY
W MUZEUM ZIEMIAŃSTWA W DOBRZYCY:

14 maja
NOC MUZEÓW

28 maja
XII DOBRZYCKIE SPOTKANIA Z KLASYKĄ

4 września
Otwarcie wystawy czasowej
„W KRĘGU DAWNYCH WŁAŚCICIELI DOBRZYCY”

8-9 września
Konferencja naukowa „DAWNI WŁAŚCICIELE DOBRZYCY
NA TLE SWOICH CZASÓW”

Wrzesień
VIII PLESZEWSKO-DOBRZYCKO-KOŹMIŃSKI RAJD
POJAZDÓW ZABYTKOWYCH

Wrzesień
Wystawa poplenerowa „ZIEMIAŃSKIE KLIMATY III”

Grudzień
Wystawa „DAISY, KSIĘŻNA VON PLESS: SZCZĘŚLIWE LATA”

Więcej informacji o organizowanych imprezach na stronie internetowej.

MUZEUM ZIEMIAŃSTWA W DOBRZYCY
ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY

63-330 Dobrzyca, ul. Pleszewska 5a, tel. 62 7413 039
www.dobrzyca-muzeum.pl

HONOROWY PATRONAT PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ ANDRZEJA DUDY

W 225 ROCZNICĘ UCHWALENIA KONSTYTUCJI 3 MAJA

MUZEUM ZIEMIAŃSTWA W DOBRZYCY
ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY

3 MAJA–2 PAŹDZIERNIKA 2016 R.

Kurator wystawy: Szymon Balcer
Współpraca: Stanisław Borowiak
Opracowanie plastyczne: Alicja Ilgiewicz

Tekst: Stanisław Borowiak, Wojciech Kochlewski
Opracowanie graficzne i skład: Elżbieta Wiśniewska
Fotografie (jeśli nie zaznaczono inaczej): Szymon Balcer
Druk: Zakład Poligraficzny SUPER PRINT
63-300 Pleszew ul. Kaliska 67, tel./fax 627 422 940

Wystawę przygotowano we współpracy i w oparciu o zbiory Pana Wojciecha Kochlewskiego, członka Towarzystwa Bibliofilów Polskich w Warszawie oraz Muzeów Narodowych w Kielcach, Krakowie, Poznaniu i Warszawie.

Na okładce:
Kazimierz Wojniakowski, *Uchwalenie konstytucji 3 Maja*.
Zbiory (i fot.) Muzeum Narodowego w Warszawie

ISBN: 978-83-935682-6-0

Patroni medialni:

O WYSTAWIE

Trudno przecenić znaczenie uchwalonej 225 lat temu, 3 maja 1791 r. *Ustawy Rządowej* dla ówczesnych i późniejszych dziejów naszej narodowej wspólnoty.

Dla uchwalającej ją generacji, doświadczonej klęską konfederacji barskiej i katastrofą pierwszego rozbioru, Konstytucja 3 Maja, wieńcząca dzieło Sejmu Czteroletniego, niosła nadzieję na skuteczną reformę państwa i wyrwanie go z niemal wiekowej obcej zależności. Nadzieje te, wzmagane pozytywnym przyjęciem *Ustawy Rządowej* w ówczesnej opinii światowej, przeciwstawiającej bezkrwawą „rewolucję polską” wydarzeniom rewolucji francuskiej, nie spełniły się. Pod względem politycznym i ustrojowym pogrzebały je przegrana kampania 1792 r., rządy Targowicy i rozbiory.

Pozostał symbol – i legenda. Z czasem w niepamięć odeszła połowiczność i niedoskonałość postanowień trzeciomajowego dzieła. Ostało się to, co najważniejsze – pamięć o szerokim porozumieniu politycznym, entuzjazmie i zgodzie narodowej towarzyszącej jej uchwaleniu oraz dobrowolnym samoograniczeniu przez stan szlachecki własnych przywilejów w imię wyższych celów. Dla kolejnych generacji *Ustawa Rządowa* była – i jest nadal – dowodem tkwiących w narodzie sił żywotnych, dążenia do niepodległości i podmiotowości, brutalnie zduszonego siłą sąsiednich potęg. Wokół trzeciomajowej rocznicy koncentrowały się uroczystości niepodległościowe w okresie zaborów, ustosunkowywały się do niej rodzące się pod koniec XIX w. nowoczesne ruchy społeczne i polityczne, wreszcie po odzyskaniu niepodległości właściwą rangę obchodom rocznicowym nadało państwo polskie. Pamięć o majowym dziele pozostała nośnikiem postaw patriotycznych i niepodległościowych również w okresie II wojny światowej i później, za czasów PRL – wystarczy tu wspomnieć choćby nie tak odległe lata osiemdziesiąte, gdy przy ambiwalentnym stosunku władz do dziedzictwa Konstytucji, o rocznicach jej uchwalenia przypominały rozpędzane przez ZOMO demonstracje „Solidarności”.

Wszystkie powyższe, skrótowo tylko naszkicowane, aspekty dzieła Trzeciego Maja i pamięci o nim stara się przybliżyć tegoroczna wystawa eksponowana w dobrzyckim pałacu – rezydencji generała Augustyna Gorzeńskiego – bliskiego współpracownika króla Stanisława Augusta Poniatowskiego i członka-założyciela Zgromadzenia Przyjaciół Konstytucji Rządowej.

Większość eksponowanych obiektów, z pierwodrukami *Ustawy Rządowej* na czele, pochodzi ze zbiorów warszawskiego bibliofila Pana Wojciecha Kochlewskiego, bez którego wszechstronnej pomocy powstanie wystawy nie byłoby możliwe. Uzupełnieniem pochodzących z Jego zbiorów starych druków, prasy i pism ulotnych są wypożyczone z Muzeów Narodowych w Kielcach, Krakowie, Poznaniu i Warszawie dzieła malarstwa, grafiki i medalierstwa, spośród których wymienić warto zwłaszcza portret Stanisława Augusta Poniatowskiego pędzla Marcello Bacciarellego.

Autorzy wystawy

OD KONSTYTUCJI DO TARGOWICY

OSIĄ WYSTAWY SĄ DWA DOKUMENTY:

Ustawa Rządowa – Konstytucja 3 Maja – dwa pierwodruki, egzemplarze wydrukowane z formułami służącymi do oblaty czyli wpisania jej do ksiąg miejskich – tak by stała się obowiązującym prawem. Pierwszy z nich z podpisem i pieczęcią sekretarza ziemskiego i grodzkiego warszawskiego – Adama Skulskiego jest zatem oficjalnym dokumentem Konstytucji 3 Maja – jest relikwią narodową. Znam tylko cztery takie egzemplarze. Dokument nie doceniany, brak dalszych poszukiwań, może być ich więcej.

oraz

Uniwersał Generalney Konfederacyi Koronnej. Dan pod Targowicą dnia 19. Maja 1792 Roku. Pisałem w laudacji przy pierwszej wystawie trzociomajowej organizowanej z moim udziałem (w Szymbarku k/Gorlic w 2004 r.): „Targowicę tworzyli nie tylko szubrawcy, ludzie podli. Przystąpili do niej i tacy, którzy uważali, że tylko w ten sposób można było „coś” z Polski ocalić. Przystępowali do niej w dobrej wierze. Chciał do niej przystąpić też Kollataj. Historia jednoznacznie pokazała, że w ten sposób ocalić nic nie było można. Nie przez Targowicę wiodła droga do Polski” (katalog ten, tak jak i inne, jest do ściągnięcia na stronie <http://www.konstytucja3maja.info/>).

Z PREAMBUŁY DO „USTAWY RZĄDOWEJ”:

„Uznając, iż los nas wszystkich od ugruntowania i wydoskonalenia Konstytucji [...] zawisł [...] wolni od hańbiących obcey przemocy nakazów, [...] dla ocalenia Ojczyzny Naszey, [...] uchwalamy, i tę [...] za świętą, za niewzruszoną deklarujemy [...]”.

Z „UNIWERSAŁU”:

„Nigdy ieszcze sztuka zwodzenia w tym u nas nie była widziana stopniu, [...] A że Rzeczpospolita podbita i w Rękach swych ciemiężycielów moc całą mająca, własnymi z niewoli dźwigać się nie może siłami, nic jej innego nie zostaje tylko udać się z ufnością do Wielkiej Katarzyny [...]”.

Przysięga Marszałka: [...] Konstytucyą 3. Maia iako grobem wolności i Rzeczypospolitey będącą wszelkimi siłami niszczyć będę [...]”.

Wojciech Kochlewski
bibliofil

O POTRZEBIE REFORM

Nieudane próby reform pierwszych lat panowania Stanisława Augusta, a następnie klęska konfederacji barskiej i katastrofa pierwszego rozbioru sprawiły, że w szerszych kołach ówczesnego narodu politycznego, czyli szlachty, zdano sobie sprawę z konieczności zasadniczej reformy ustroju państwa, co postulowały już nieliczne głosy reformatorskie lat wcześniejszych – w tym prezentowany na wystawie słynny *Głos wolny wolność ubezpieczający*.

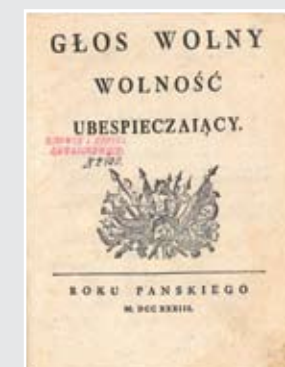
Przewrotowi intelektualnemu pod tym względem sprzyjało utworzenie Komisji Edukacji Narodowej, w której szkołach kształciło się wielu spośród posłów rozpoczętego w 1788 r. sejmiku, nazwanego później Wielkim lub Czteroletnim.

Korzystna, choć krótkotrwała, zmiana sytuacji międzynarodowej umożliwiła rozpoczęcie głębszych reform. O ich kształt wciąż toczyła się jednak żywa dyskusja, przypominana przez widoczne na ekspozycji druki, ze słynnym *Uwagami nad życiem Jana Zamoyskiego* autorstwa Stanisława Staszica na czele.

Istotne miejsce na wystawie zajmują również wizerunki głównych aktorów tamtych wydarzeń – króla i przywódcy stronnictwa patriotycznego Ignacego Potockiego – których porozumienie przesądziło o kształcie przyszłej *Ustawy Rządowej*.

Władysław Sztolcman, *Wnętrze Izby Poselskiej w Zamku Królewskim w Warszawie*, odrys z obrazu K. Wojniakowskiego, 1916. Zbiory (i fot.) Muzeum Narodowego w Warszawie.

Głos wolny wolność ubezpieczający, przypisywany królowi Stanisławowi Leszczyńskiemu.

Adam Grabowski, *Ignacy Potocki* (1750-1809), litografia. Zbiory (i fot.) Muzeum Narodowego w Kielcach.

Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego Stanisława Staszica i późniejsza polemika autorstwa Jana Ferdynanda Naxa.

DZIEŃ 3 MAJA

Projekt Konstytucji zdecydowano się przedstawić w sejmie bezpośrednio po feriach wielkanocnych, korzystając z nieobecności większości posłów opozycyjnych. Historyczne posiedzenie sejmu rozpoczęło się 3 maja 1791 r. o godzinie 11. Wydarzenia tego dnia znamy między innymi z relacji zawartej w prezentowanym

na wystawie diariuszu autorstwa Franciszka Siarczyńskiego lub jego brata Antoniego.

Po odczytaniu alarmującego doniesienia Deputacji Interesów Zagranicznych, na wniosek Ignacego Potockiego król oświadczył, że ratunek widzi w projekcie *Ustawy Rządowej*. Po burzliwej, kilkugodzinnej dyskusji, ignorując protesty nielicznych malkontentów, wskazujących na naruszenie regulaminu sejmku – jak bowiem oświadczył marszałek Stanisław Małachowski, wobec dokonującej się rewolucji, „wszelkie wątpliwości ustawać muszą” – król zaprzysiął *Ustawę Rządową*, a następnie, wśród okrzyków „Wiwat król” i „Wiwat Konstytucja”, udano się do kolegiaty św. Jana, gdzie zgromadzeni ślubowali wierność nowemu prawu. Dwa dni później, 5 maja sejm jednomyślnie zobligował do podpisania *Ustawy Rządowej* członków Deputacji Konstytucyjnej, co wraz z oblatowaniem w księgach grodzkich nadało jej formalną moc obowiązującą.

Diariusz wypadków 3 maja Franciszka Siarczyńskiego lub jego brata Antoniego, wydany w warszawskiej drukarni Grölla.

PIERWODRUKI USTAWY RZĄDOWEJ

Z uwagi na rolę *Ustawy Rządowej* w historii, szczególne znaczenie mają nie tylko jej zachowane rękopisy (dwa z nich, opatrzone podpisami marszałków i członków Deputacji Konstytucyjnej sejmku, znajdują się w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie), ale także pierwodruki, w tym zwłaszcza te, które zostały uwierzytelnione – uzyskały one bowiem w ten sposób rangę oficjalnego dokumentu. Do dnia dzisiejszego znanych jest 21 egzemplarzy pierwodruków Konstytucji 3 Maja (w tym 4 uwierzytelnione), odbitych 5 maja, najprawdopodobniej w warszawskiej drukarni Grölla, w odstępie kilku godzin z dwóch różnych składów.

Dwa z nich, wszyte w klocki dokumentów z XVIII w. i pochodzące ze zbiorów Pana Wojciecha Kochlewskiego, stanowią centralny punkt ekspozycji w dobrzyckim pałacu. Obydwa są czterokartkowe, w formacie folio, wydrukowane wraz z formułą oblaty

– czyli uwierzytelnienia – w grodzie warszawskim. Pierwszy z nich, pochodzący z edycji o kilka godzin wcześniejszej, zawiera 15 błędów literowych, z których wszystkie poza jednym usunięto w drugim. Pierwszy egzemplarz, oprócz pięciu odręcznych poprawek zmieniających niektóre wyrazy, opatrzone jest też suchą pieczęcią i podpisem Adama Skulskiego, sekretarza ziemskiego i grodzkiego warszawskiego. Ma zatem rangę oficjalnego dokumentu Konstytucji 3 Maja, a jako jeden z zaledwie czterech znanych uwierzytelnionych pierwodruków *Ustawy Rządowej*, jest bezcenną narodową pamiątką.

Pierwsza strona uwierzytelnionego pierwodruku *Ustawy Rządowej*.

Powiększenie fragmentu z ostatniej strony, z podpisem i suchą pieczęcią Adama Skulskiego, nadające drukowi walor oficjalnego dokumentu.

Pierwsza strona egzemplarza bez uwierzytelnienia.

Marcelo Bacciarelli,
Portret Stanisława
Augusta w stroju
koronacyjnym,
1792. Zbiory (i fot.)
Muzeum Narodowego
w Poznaniu.

Ustawa Rządowa,
poniżej po prawej
strona tytułowa edycji
Grölla, poniżej po lewej
strona z artykułami I
(Religia Panująca) i II
(Szlachta Ziemianie).

Ustawa Rządowa
– po lewej
wydanie Dufoura
(wraz z innymi
prawami uchwa-
lonymi na Sejmie
Czteroletnim),
po prawej
reprint z 1985 r.
z wyciętymi
indeksami
schodkowymi.

Ustawę Rządową niemal na-
tychmiast opublikowała rów-
nież ówczesna prasa. Jako
pierwsza uczyniła to, prezen-
towana także na wystawie,
„Gazeta Narodowa y Obca”,
która drukowała Konstytucję
począwszy od numeru 38
z 11 maja 1791 r. do numeru
45 z 4 czerwca tegoż roku.

W ciągu roku swego obowią-
zywania *Ustawa Rządowa*
doczekała się kilkunastu wy-
dań, których łączny nakład
mógł sięgnąć nawet 20 do 30
tysięcy egzemplarzy, co dobit-
nie wskazuje na olbrzymie
zainteresowanie, jakim cieszy-
ła się wśród współczesnych.
Na wystawie prezentowane są
między innymi edycje konsty-
tucji, które wyszły spod pras
drukarskich dwóch najważ-
niejszych warszawskich oficyn
– Grölla i Dufoura. Są to za-
równo wydania samego tekstu
Konstytucji (z Deklaracją
Stanów Zgromadzonych i bez
niej), jak również edycje, za-
wierające prócz niej także
pozostałe prawa uchwalone
w okresie obrad Sejmu Czte-
roletniego – należy do nich
m.in. widoczne poniżej wy-
danie Dufoura, wyróżniające
się indeksami schodkowymi,
ułatwiającymi szybkie odna-
leżenieżądanego fragmentu.

ZA CZY PRZECIWIW ZMIANOM?

W uchwaleniu *Ustawy Rządowej* i późniejszej obronie jej
dzieła wielką rolę odegrała grupa posłów zbierających się w Pa-
łacu Radziwiłłowskim w Warszawie. Ten klub polityczny
przekształcił się 10 maja 1791 r. w Zgromadzenie Przyjaciół
Konstytucji Rządowej – pierwsze nowoczesne stronnictwo poli-
tyczne w Polsce. Jednym z jego członków-założycieli był adiu-
tant i szef kancelarii wojskowej króla, gen. Augustyn Gorzeński.

Okres po uchwaleniu Konstytucji pełen był debat publicystycz-
nych, których przedmiotem była ocena nowego ustroju. Szcze-
gólne ich ożywienie przypadło na drugą połowę 1791 r. –
ukazały się wówczas m. in. prezentowane tu głośnie swego czasu
pisma Tomasza Dłuskiego i Tadeusza Czackiego, krytykujące
trzeciomajowe porządki. Dość szybko spotkały się one z ostrą
odprawą innych autorów, stojących w obronie Konstytucji.

Poczesne miejsce na ekspozycji zajmują również liczne druki,
których autorzy w sposób zdecydowany popierali
dzieło 3 Maja. Niektóre z nich w nie-
małym stopniu przyczyniły
się do sukcesu publicystycznej
ofensywy obozu reform. Miarą
jej powodzenia może być niemal
powszechne poparcie dla zmian,
dobitnie wyrażone m.in. przez
szlachtę na sejmikach deputackich
w lutym 1792 r.

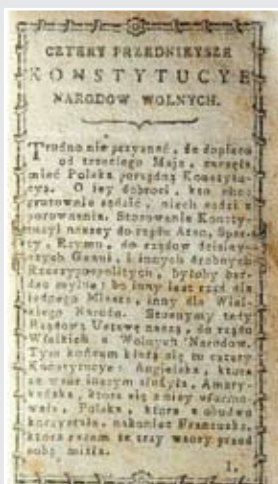

Druki publicystyczne z 1791 r.
– przeciwne *Ustawie Rządowej*
pismo Tomasza Dłuskiego oraz
skierowana do uprzedzonych
względem Konstytucji praca
Kajetana Sierakowskiego.

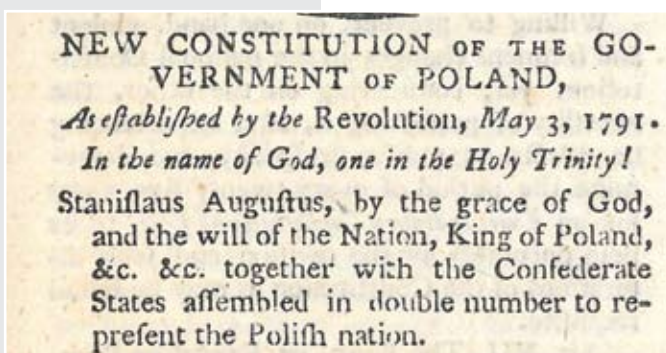

Malarz nieznan, k. XVIII w.,
Portret generała Augustyna
Gorzeńskiego (1743-1816).
Zbiory Muzeum Ziemiaństwa
w Dobrzycy.

Druki publicystyczne z 1791 r.
– atakujące *Ustawę Rządową*
pismo Tadeusza Czackiego
i polemika Franciszka Ksawerego
Dmochowskiego.

Kalendarzyk Polityczny na rok przestępny 1792 – porównanie Czterech przedniejszych Konstytucji Narodów Wolnych – angielskiej, amerykańskiej, polskiej i francuskiej.

Fragment tłumaczenia Ustawy Rządowej w suplemencie do rocznika 1791 *Gentleman's Magazine*.

Współczesne reprints zagranicznych edycji Ustawy Rządowej.

W OPINII ZAGRANICZNEJ

Niezwykle pozytywny był odbiór *Ustawy Rządowej* w opinii zagranicznej. Warto tu zwłaszcza wspomnieć o głosach prasy brytyjskiej i wydawanych w Holandii oraz zachodnich Niemczech wpływowych wówczas gazet politycznych o zasięgu międzynarodowym (ze słynną „Gazetą Lejdejską” na czele). W krajach tych, obawiających się konsekwencji rewolucji francuskiej, podkreślano szeroko zalety umiarkowanej „rewolucji polskiej”. Wyrazem szerokiego zainteresowania zagranicznego były liczne tłumaczenia Konstytucji na języki obce – niektóre z nich prezentowane są na wystawie.

Spośród nich warto zwrócić uwagę na suplement na rok 1791 do miesięcznika „*Gentleman's Magazine*” – niezwykle poczytnego w świecie anglojęzycznym pisma zawierającego przedruki i własne komentarze na szeroki zakres tematów, w tym liczne teksty naukowe i literackie. Już w swoim numerze czerwcowym z 1791 r. zamieściło ono obszerną relację dotyczącą wydarzeń w Polsce, publikując następnie widoczne obok tłumaczenie *Ustawy Rządowej*.

Z kolei obce wzory ustrojowe odgrywały wielką rolę w toczonych w kraju dyskusjach nad poszczególnymi postanowieniami konstytucji polskiej, zwłaszcza w kwestiach budzących największe kontrowersje współczesnych – jak sprawa dziedzictwa tronu, pozycji

władzy wykonawczej czy praw politycznych mieszczan. Istotna więc była rola wydawnictw o charakterze porównawczym, takich jak eksponowany na wystawie *Kalendarzyk Polityczny na rok przestępny 1792*, w którym podkreślano, że „stosujemy tedy *Rządową Ustawę* naszą do rządu Wielkich a Wolnych Narodów, Tym końcem kładą się tu cztery Konstytucje: Angielska, która za wzór inszym służyła, Amerykańska, która się z niej uformowała, Polska, która z obydwu korzystała, na koniec Francuska, która te trzy wzory przed sobą miała”.

TARGOWICA

Powszechne poparcie dla *Ustawy Rządowej* w kraju sprawiło, że antykonstytucyjni malkontenci, na czele ze Stanisławem Szczęsnym Potockim, Ksawerym Branickim i Sewerynem Rzewuskim, stoczyli się do pozycji jawnej zdrady narodowej, wzywając na pomoc wojska Katarzyny II, mającej teraz swobodę działania w związku z wygaśnięciem wojny z Turcją i niewiernością pruskiego sojusznika Rzeczypospolitej. Na wystawie prezentowanych jest szereg druków wydanych przez zawiązaną przez nich w Targowicy 14 maja 1792 r. konfederację (w rzeczywistości jej akt napisano kilkanaście dni wcześniej w Petersburgu), w tym przede wszystkim reprodukowany tu *Uniwersał Generalnej Konfederacji Koronnej* z 19 maja 1792 r.

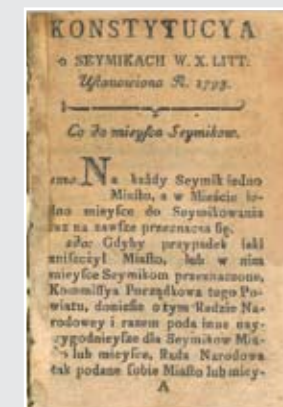
Pomimo, że sytuacja wojenna nie przedstawiała się beznadziejnie, król zdecydował o przerwaniu oporu i przystąpieniu do konfederacji targowickiej, licząc raczej na efekt negocjacji z Katarzyną II. Nie uratowało to jednak kraju przed kolejnym rozbiorem, w obliczu którego doszło do dekompozycji obozu targowickiego. Uchwalenie cesji rozbiorowych nastąpiło na ostatnim sejmie Rzeczypospolitej obradującym w Grodnie pomiędzy 17 czerwca a 23 listopada 1793 r. pod nadzorem posła Jakowa Siewiersa i garnizonu wojsk rosyjskich. Sejm grodzieński uznał również za niebyłe całe ustawodawstwo Konstytucji 3 Maja i Sejmu Czteroletniego, powracając, zgodnie z żądaniami Katarzyny II, do systemu praw kardynalnych – na ilustracji obok widoczna jest jedna z uchwalonych wówczas konstytucji. Warto również zwrócić uwagę na szereg znajdujących się na ekspozycji druków opozycyjnych wobec targowickich porządków – wskazują one dobitnie na panujące w kraju po obaleniu ustroju 3 Maja nastroje, które rychło zmaterializowały się w wybuchu insurekcji kościuszkowskiej 1794 r.

Mapa D. F. Sotzmanna z 1793 r. przedstawiająca Rzeczpospolitą po II rozbiore. Zbiory Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy.

Uniwersał Generalnej Konfederacji Koronnej z 19 maja 1792 r.

Konstytucja o Sejmikach W. X. Litt., przyjęta w Grodnie w 1793 r.

Konstytucja Trzeciego Maja 1791 roku, nakładem Maurycyego Stankiewicza, Kraków 1891 (przedruk z T. IX Volumina Legum) w bardzo niewielkim formacie (7 x 11 cm).

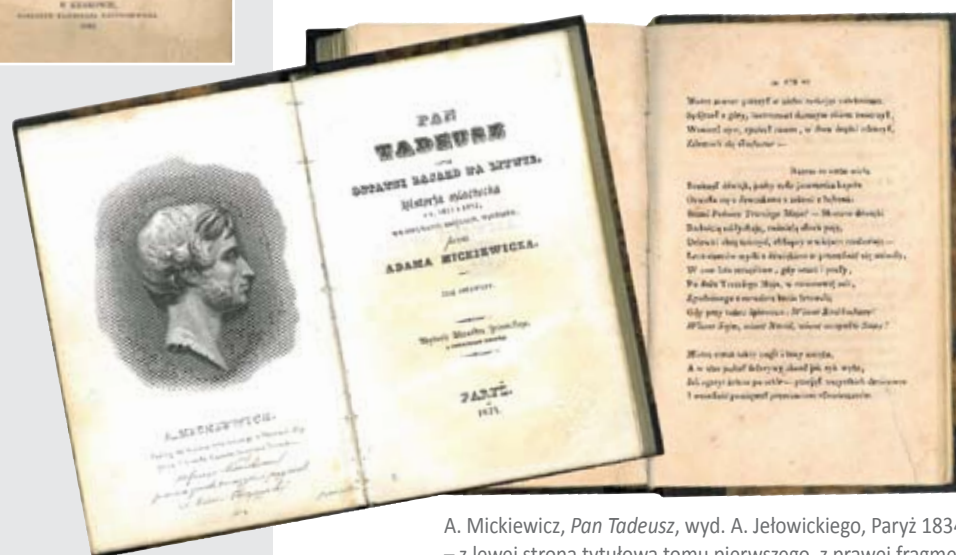

WIEK XIX

Klęska insurekcji kościuszkowskiej i utrata niepodległości, a następnie upadek nadziei związanych z epoką napoleońską, sprawiły, że Konstytucję 3 Maja pamiętano nie tyle jako propozycję ustrojową, co raczej symbol dążenia do niepodległości, brutalnie zduszonego siłą zaborców. Odwołania do trzeciomajowego dziedzictwa odgrywały istotną rolę w dyskusjach politycznych i ideowych toczonych w okresie Wielkiej Emigracji. Trafiła też wówczas do literatury pięknej – wystarczy wspomnieć scenę koncertu Jankiela w „Panu Tadeuszu”.

Pamięć o Konstytucji żyła również w kraju, przejawiając się w obchodach i manifestacjach patriotycznych – w historii zapisały się między innymi manifestacja warszawska w okresie przed powstaniem styczniowym. W trzydzieści lat później, w setną rocznicę uchwalenia *Ustawy Rządowej*, pełne rozmachu obchody, niemożliwe w innych zaborach, zorganizowano w cieszącej się swobodami autonomicznymi Galicji – niektóre z wydanych wówczas druków widoczne są na zamieszczonych tu fotografiach. Na okres ten przypadły również pierwsze szerzej zakrojone badania naukowe nad dziejami Sejmu Wielkiego i Konstytucji 3 Maja, prowadzone przez uczonych krakowskiej szkoły historycznej.

Album Portretów, Rycin i Widoków odnoszących się do Konstytucji 3 Maja, zebrał K. Bartoszewicz, Kraków 1892.

A. Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, wyd. A. Jełowickiego, Paryż 1834 – z lewej strona tytułowa tomu pierwszego, z prawej fragment tomu drugiego ze sceną koncertu Jankiela.

U PROGU NIEPODLEGŁOŚCI

W przededniu niepodległości szczególnie uroczysty charakter miały obchody 125-lecia *Ustawy Rządowej*. Przypadła ona w 1916 r., gdy z Królestwa wyparte zostały wojska rosyjskie. Władze niemieckie, dążące do zdobycia poparcia ludności polskiej, nie przeciwdziałały uroczystościom, w których masowy udział wzięli reprezentanci wszystkich warstw społecznych. Na ekspozycji obejrzeć można liczne wydane z tej okazji albumy, pocztówki i druki okolicznościowe.

Pocztówka przedstawiająca pochód 3 maja 1916 r. w Warszawie. Zbiory Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy.

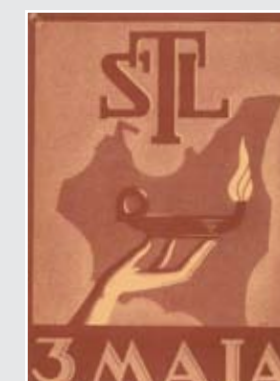
29 kwietnia 1919 r. sejm odrodzonej Rzeczypospolitej uznał 3 Maja za święto państwowe, które obchodzono bardzo uroczystie aż do 1939 r. Do *Ustawy Rządowej* nawiązywała także preambuła konstytucji z 17 marca 1921 r. Znaczenie święta 3 Maja i całej związanej z nim tradycji uznawały wszystkie ruchy polityczne II RP – obchody w rocznicę uchwalenia *Ustawy Rządowej* organizowali endecy, pilsudczy, ludowcy, socjaliści.

Dla popularyzacji Konstytucji 3 Maja i związanych z nią idei wydawano liczne pisma i druki okolicznościowe oraz specjalne numery gazet i czasopism – niektóre z nich oglądać można na wystawie. Prócz tego, ukazywało się również wiele, skierowanych zwłaszcza do dzieci i młodzieży, wydawnictw o charakterze edukacyjnym, osnutych wokół motywu 3 Maja „obrazków scenicznych” itd.

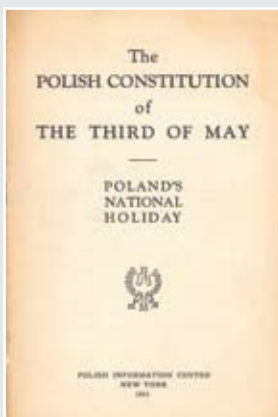

Numer trzeciomajowy czasopisma Związku Szlachty Zagrodowej *Pobudka* z 1939 r.

Wzory przedstawień trzeciomajowych dla dzieci i młodzieży z lat dwudziestych XX w.

Wywieszka okienna Towarzystwa Szkoły Ludowej.

Broszura trzeciomajowa wydana przez Polish Information Center w Nowym Jorku w 1943 r.

Wolne Słowo – Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność”, nr 29 z 1.05.1981 r.

II WOJNA ŚWIATOWA I OKRES PRL

Ponownie wielką rolę w mobilizacji postaw patriotycznych tradycja trzeciomajowa odegrała w okresie II wojny światowej. Przypominały o niej akcje rocznicowe Małego Sabotażu, a także wydawnictwa i pisma podziemne wydawane przez Delegaturę Rządu na Kraj i stronnictwa polityczne – zwraca na to uwagę m.in. prezentowany na ekspozycji numer „Szańca” i kopie znaczków kwestarskich na dobrożenie oddziałów armii podziemnej z 1943 r. Istotną rolę odwołania do dziedzictwa Konstytucji 3 Maja odgrywały także w wystąpieniach władz emigracyjnych, kierowanych do rodaków w kraju i na obczyźnie oraz do opinii publicznej społeczeństw aliantów zachodnich.

W Polsce pod rządami komunistów jeszcze w 1945 r. święto 3 Maja obchodzone w sposób oficjalny. Już jednak rok później manifestacji tych zakazano, co stało się przyczyną niezwykle licznych zamieszek i manifestacji antykomunistycznych – największych, do jakich doszło przed czasami „Solidarności”.

Oficjalnie 3 Maja jako dzień wolny od pracy zniesiono w 1951 r. – odtąd przez wiele lat obchodzone je tylko na emigracji. Pod koniec lat siedemdziesiątych do tradycji 3 Maja odwoływać zaczęły się środowiska opozycji demokratycznej. Po Sierpniu 1980 r. doszło również do pewnej zmiany nastawienia władz, czego dowodem była zgoda na szersze podjęcie tradycji 3 Maja przez „sojusznicze” Stronnictwo Demokratyczne. Przy padającą w 1981 r. 190 rocznicę uchwalenia *Ustawy Rządowej* społeczeństwo uczciło niezależnymi obchodami, zorganizowanymi przez NSZZ „Solidarność”. Po wprowadzeniu stanu wojennego, począwszy od 1982 r. rocznicę 3 Maja w niemal

wszystkich większych miastach świętowano manifestacjami, brutalnie rozpędzanymi przez ZOMO – przypominają o tym prezentowane na wystawie liczne solidarnościowe czasopisma, plakaty i druki ulotne oraz drugoobiegowe wydania i reprinty książek związanych z Konstytucją.

Plakat trzeciomajowy NSZZ „Solidarność”.

MUZEUM ZIEMIAŃSTWA W DOBRZYCY ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY

O MUZEUM

Działalność Muzeum, prócz wszechstronnej troski o obiekty dobrzyckiego zespołu pałacowo-parkowego, koncentruje się przede wszystkim na upamiętnianiu dziedzictwa historycznego i kulturalnego ziemiaństwa polskiego. Obok publikacji, w tym rocznika „Dobrzyckie Studia Ziemiańskie” i własnych wystaw, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji ziemiańskich, dawnej obyczajowości i kolekcjonerstwa, eksponowane są również wypożyczone z innych muzeów wystawy czasowe, Muzeum bierze też udział w wielu wydarzeniach kulturalnych, z Europejskimi Dniami Dziedzictwa na czele, a na swojej stronie internetowej prowadzi portal poświęcony dziejom ziemiaństwa.

GODZINY OTWARCIA

W SEZONIE (1 IV – 30 X):

poniedziałek	nieczynne
wtorek-piątek	10.00-17.00
sobota	10.00-18.00
niedziela	11.00-18.00

POZA SEZONEM (1 XI – 31 III):

poniedziałek	nieczynne
wtorek-piątek	10.00-16.00
sobota	10.00-16.00
niedziela	11.00-16.00

OFERTA EDUKACYJNA

LEKCJE MUZEALNE

o tematyce związanej z historią, architekturą i dziejami ziemiaństwa polskiego
ZAJĘCIA PLASTYCZNE I EDUKACYJNE
dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym

BAZA NOCLEGOWA I GASTRONOMICZNA

HOTELIK „POD AKACJĄ” dysponuje 9 miejscami noclegowymi w pokojach 1 i 2-osobowych oraz w apartamencie
KAWIARENKA w piwnicach pałacu czynna w sezonie
Możliwość wynajęcia na imprezy okolicznościowe **ORANŻERII**
Miejsce na **OGNISKO** w parku

Zapraszamy na naszą stronę internetową:

www.dobrzyca-muzeum.pl